HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

זה המכיר מקום חבירו בישיבה איכא דאמרי אמר ר"א זה המקבל פני חבירו בישיבה מאי למכסה עתיק (יומין) זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי נינהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי נינהו טעמי תורה אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב [1]למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמח בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מנצחין אותו ועצב אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמח שנאמר [2]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו אמר רב כהנא א)משום רבי ישמעאל בר' יוסי אמר ר"ש בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה מאי דכתיב [3]וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה ב)מיד מדת הדין אמר רב יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים שנאמר [4]וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען בשאר ארצות מנין תלמוד לומר [5]וכל הארץ באו מצרימה וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן שנאמר [6]וינצלו את מצרים ג)רב אסי אמר עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן רבי שמעון ד) אמר כמצולה שאין בה דגים והיה מונח עד רחבעם בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם ה)שנאמר [7]ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים [על ירושלים] ויקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך בא זרח מלך כוש ונטלו משישק בא אסא ונטלוהו מזרח מלך כוש ושיגרו ו)להדרימון בן טברימון באו בני עמון ונטלום ז)מהדרימון בן טברימון בא יהושפט ונטלו מבני עמון והיה מונח עד אחז בא סנחריב ונטלו מאחז בא חזקיה ונטלו מסנחריב והיה מונח עד צדקיה באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים באו יוונים ונטלוהו מפרסיים באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים ועדיין מונח ברומי: ח)אמר רבי חמא ט)(בר) חנינא שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלה לקרח ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא [8]עושר שמור לבעליו לרעתו אמר רבי שמעון בן לקיש זו עשרו של קרח י)(שנאמר) [9]ואת כל היקום אשר ברגליהם א"ר אלעזר זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו כ)א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא: (דיא"ש אדי"ש כשד"ך מאוד"ך סימן) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן [10]אודך כי עניתני אמר דוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל אנא ה' הושיעה נא אמרו אחיו אנא ה' הצליחה נא אמר דוד ברוך הבא בשם ה' אמר ישי ברכנוכם מבית ה' אמר שמואל אל ה' ויאר לנו אמרו כולן אסרו חג בעבותים אמר שמואל אלי אתה ואודך אמר דוד אלהי ארוממך אמרו כולן: ל)תנן התם מקום שנהגו

לכפול

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום מיושב לפלוני וזה של פלוני דהואיל ומכיר הוא מקום כולם רגיל הוא לישב שם תמיד: **סתרי תורה.** מעשה מרכבה ומעשה בראשית: **למנצח.** מדלא כתיב לנוצח משמע שנותן כח לבריות לנצחו: מ) **מפני מדת הדין.** שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר: **לולי משה בחירו.** אלמא משתבח ביה קרא במשה וקרי ליה בחירו משום דהשיב חמתו מהשחית אלמא שמח הוא בכך: **כמצודה זו.** שפורסים לעופות לצוד ואין בה דגן ואין עוף נפנה אליה: מלחמתו של זרח במצרים גמרא אבל מלחמת זרח באסא קראי נ): **ושיגרו להדרימון.** מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקראי ניהו ס) ומלחמת יהושפט בעמונים קראי ע). ודרך הראשונים להביא גנזיהם עמהם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו: **שמעמידו על רגליו.** שמשמח לבו: **אקלידי.** מפתחות: **וקולפי.** פותחות שקורין בלע"ז שרדור"א: **דגלדי.** של מרצופים של עור שנושאים על סוסים וחמורים וגמלים: **אבן מאסו הבונים.** כלומר דוד שמימיו רועה צאן היה ונעשה ראש. ונפלאת בעינינו לשון רבים אמרו אחיו: **זה היום עשה ה'.** שמואל היה מתנבא עליהם שסופן לגיל ולשמוח שיושיעם מיד אויביהם: **הושיעה נא אמרו אחיו.** כלומר על ידי דוד. ודוד אמר הצליחה נא שיצליח במלכותו: **ברכנוכם אמר שמואל.** שיברך כולם כלומר מברכין אנו אתכם: **לנו.** לשון רבים: **אסרו חג בעבותים.** הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח:

לכפול

במצודה שאין בה דגן. דרך ציידי עופות להשים דגן במצודה ודריש וינצלו וינצדו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת במקומות הרבה:

אבל

רשב"ם

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום פלוני וזה מקום פלוני דהואיל ומכיר מקום חבירו רגיל הוא לישב תמיד שם: **עתיק יומין.** זה הקדוש ברוך הוא דכתיב (דניאל ז) ועתיק יומין יתיב: **סתרי התורה.** מעשה המרכבה ומעשה בראשית ופירושו של שם כדכתיב (שמות ג) זה שמי לעלם. והמכסה היינו שאינו מוסר אותם לכל אדם אלא למי שלבו דואג כדאמרינן בפרק אין דורשין (חגיגה דף יג.) זה המגלה דברים שכיסן עתיק יומין. והכי משמע למכסה סתרי תורה שהיו מכוסין מתחלה ועתיק יומיא גילן ונתן רשות לגלותן ומי שמגלה אותן זוכה למה שאמור בפסוק זה: **למנצח.** לשון מפעיל מדלא כתיב לנוצח משמע שנותן ניצוח לבריותיו שינצחוהו: **לולי משה בחירו.** אלמא קרי ליה בחירו משום דעומד בפרץ לפניו ומדמשבח ביה משמע שמח הוא בכך: **מפני מדת הדין.** שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר: גבי מצודה גרסינן דגן שדרך ליתן דגן במצודה שפורסין לפני העופות כשאין בה דגן אין עוף נפנה אליה. גבי מצולה דהיינו מים גרסינן דגים: **וינצלו.** דרשינן לשון מצודה: מלחמתו של זרח במצרים גמרא אבל מלחמתו של זרח באסא קראי בד"ה (ב יד): **ושיגרו להדרימון.** מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקראי ניהו (שם ב טז): **באו בני עמון ונטלוהו כו'.** גמרא. מלחמת יהושפט בעמונים קראי פ). ודרך הראשונים להביא גנזיהן עמם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו וכשהן מנוצחין הנוצחין נוטלים ממונן: מלחמת סנחריב באחז קראי. חזקיהו נטלו מסנחריב כשבא המלאך והכה המחנה צ): **כשדיים תפשו את צדקיהו.** קראי [מ"ב כה]. פרסיים קבלו המלכות מכשדים דכתיב (דניאל ה) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ויוונים קיבלו המלכות מפרסיים מפורש בספר יוסיפון וגם רומיים שקיבלו המלכות מיוונים מפורש שם ובפ"ק דע"ז (דף ח:): **זה עשרו של קרח.** שעל ידי רוב ממונו נתגאה ונטרד מן העולם: **משוי שלש מאות.** לאו דוקא וכן כל שלש מאות שבש"ס: **אקלידי.** מפתחות: **וקולפי.** פותחות: **דגילדי.** מרצופין של עור ואעפ"כ היה משוי שלש מאות פרדות: **אבן מאסו הבונים.** זה דוד שהיה צעיר באחיו ורועה: נפלאת בעינינו לשון רבים אמרו אחיו: **זה היום עשה ה'.** שמואל היה מתנבא שסופן לגיל ולשמוח בו שיושיעם מאויביהם: **הצליחה נא אמר דוד.** שיצליח במלכותו: **אסרו חג בעבותים.** הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח ומתן דמן למזבח:

לכפול

מסורת הש"ס

א) [משום רבי ישמעאל בר' יוסי ורבנן אמרי], ב) ס"א מפני, ג) ברכות ט: ע"ש, ד) [בן לקיש כצ"ל וכן איתא בברכות ט: וכ"א בילקוט], ה) לעיל פז:, ו) [צ"ל להדדרימון], ז) [צ"ל מהדדרימון], ח) סנהדרין קי. ע"ש, ט) [צ"ל בר'], י) [בסנהדרין ליתא תיבת שנאמר], כ) סנהדרין קי., ל) סוכה לח., מ) [צ"ל אחר ד"ה לולי], נ) [דה"ב יד], ס) [שם טז], ע) [שם כ], פ) [דה"ב כ], צ) [שם לב],

מוסף רש"י

כמצודה זו שאין בה דגן. דרך ציידי עופות לזרוק דגן תחת מצודות כדי שיבואו עופות ונלכדין, וכשאין בה דגן אין עוף פונה אליה, כך ריקנו המצרים מכל ממונם. וינצלו כתרגומו ורוקינו (ברכות ט:). **כמצולה שאין בה דגים.** כמו מצולות ים, כלומר בתוך התהום אין מצויין דגים אלא על שפת הים, היכא דאיכא מזון (שם). **אקלידי.** מפתחות, **וקליפי.** מנעולים, **דגלדא.** כולם המפתחות והמנעולים של עור היו, ואעפ"כ היו שלש מאות פרדות טעונות. ל"א דגלדא לצורך שקים והמרצופין וכיסין של עור היו (סנהדרין קי.).

רבינו חננאל

וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב, ידו של הקב"ה שהיא פשוטה לקבל שבים מפני מדת הדין, כל אלו דברים פשוטין הן. ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והביאו לפרעה, כשעלו ישראל ממצרים נטלוהו שעשו מצרים כמצולה שאין בה דגן איכא דאמרי כמצודה. **בא שישק** נטלו מרחבעם בא זרח נטלו משישק וכו'. **ואת כל היקום אשר ברגליהם,** זו עשרו של אדם שמעמידו על רגליו. א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות היו מפתחות גנזיו של קרח וכלהו אקלידי קלפי דגילדאי. אמר רבי יונתן אודך כי עניתני אמר דוד, אבן מאסו הבונים אמר ישי, מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו, זה היום עשה ה' אמר שמואל.

תורה אור השלם

1. לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד: תהלים ד א
2. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית: תהלים קו כג
3. וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם: יחזקאל א ח
4. וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַרְעֹה: בראשית מז יד
5. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל יוֹסֵף כִּי חָזַק הָרָעָב בְּכָל הָאָרֶץ: בראשית מא נז
6. וַיְיָ נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: שמות יב לו
7. וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלָ͏ִם: מלכים א יד כה
8. יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ: קהלת ה יב
9. וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלָעֵם וְאֶת בָּתֵּיהֶם וְאֶת אָהֳלֵיהֶם וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל: דברים יא ו
10. אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: תהלים קיח כא

לעזי רש"י

שרדור"א [שירידור"א]. מנעול.